

Disputatio medica inauguralis de empyemate

<https://hdl.handle.net/1874/345164>

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS
DE

EMPYEMATE.

QUAM
FAVENTE TRI-UNO NUMINE
Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

JACOBI VALLAN,

M. D. Praxeos & Institut. Med. Professoris Ordinarii,

NEC NON
*Amplissimi Senatus Academici Consensu, ac Nobilissima
Facultatis MEDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS
Summisque in MEDICINA Honoribus ac Privilegiis ritè
ac legitimè consequendis,
Publica disquisitioni subicit

JOANNES DE WALL, AMSTELO-BAT.
Ad diem 19. OCTOB. horis locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiae
Typographi, clō lōc xci.

Consultissimo Spectatissimoque VIRO,

D. JOANNI HEYCOOP, J. U. D. Am-
stelodami rerum maritimarum prætori
indefesso cognato suo summe hono-
rando.

Reverendis Pietate & Eruditione conspicuis Viris

D. JOANNI OJERS,
D. ADRIANO van WESEL,
Ecclesiæ, quæ Christo Amstelodami
Colligitur Pastoribus fidelissimis, fa-
cundissimis, cum honoris cultu vene-
randis.

D. PETRO de VRIEST,
gnaro gnavoque Pharmacopœo, multis
rationibus amico.

*Hanc Disputationem inauguralem
inscribit & consecrat*

JOANNES de WALL.

Auct. & Resp.

DISPUTATIO MEDICA
 INAUGURALIS,
 DE
 EMPYEMATE.

§. I.

Non raro contingit, ut nomina tum morborum, tum aliarum rerum ambiguitatem contineant; (de quo apud logicos & rhetoricos expresso docetur) producantque sic sophisma & perversum de re conceptum, quod varie contingit, vel enim vox eadem plurium rerum significationem comprehendit, vel eadem res plurimis & diversis verbis exprimitur. Nonnunquam genus ponitur pro specie & contra: ut affectus soporosus pro apoplexia: & alvi fluxus pro diarrhæa: è contra venenum & pestis pro quovis malo. Nos ergo pro Disputatione Inaugurali de Empyemate tractaturi, quid per dictam vocem (satis alias ambiguum) intellectum volumus, antequam de re ipsa agamus, in antecessum explicabimus.

§. II. Empyema est vox ex duabus conflata nempe à præpositione ἐν in & nomine substantivo πύον pus (belgicae pter) denotante, quæ iterum à themate πύω, putrefacio: quia pus à quadam materia putrefactione, hoc est in substantiam pus dictam conversione, oritur.

§. III. Ex his patet Empyema esse collectionem puris, sed absque aliqua stipulatione partis in qua: sic apud varios auctores sumitur ex. gr. Hippocratem lib. 3. popul. sect. 3. de constitutione pestilenti nota mihi 30. Plurimis igitur abscessus ad suppurationem contigerunt: ubi in Græcis habetur ἐμπύματα ἐωπίασεν: Sic postea nota 44. qui quidem horum abscessum fecissent, per suppurationem aut per alvum solvebantur: Quo in loco habetur ἢ τὸ ἐμπύματι.

§. IV. Dictum nomen aliquando fuisse generaliter sumptum, pa-

tet ergo tum ex his, tum ex Etymologia: usus tamen obtinuit, ut nunc tantum pro collectione puris in thoracis cavitate ab omnibus habeatur: imo in pulmonibus, aliisque thoracis partibus suppuratio licet fiat; non tamen nuncupatur Empyema, nisi materia jam effusa.

§. V. Dicta in pectoris cavo collectio à quibusdam nominatur abscessus thoracis, suppuratio pectoris, collectio puris in cavo thoracis, *ἐμπύημα, διαπύημα, ἐμπύημα*, & apud nos belgas, *etter of sweering* in *de hollighed van de bozst*.

§. VI. Talem morbum etiam nunc dari non eget probatione, cum adeo manifestum sit, ut tyrones medicinae id sciant, adeo enim experientia & *ἀσφία* in hoc frequens. Suo tempore sæpius hunc vidit affectum Hipp. non enim alias dixisset, *Aph. 27. lib. 6. qui pus thorace colligunt, si pus confertim effluerit, omnino moriuntur.*

§. VII. In hoc ergo morbo locus affectus, pectus est: media scilicet illa cavitas, quam costæ, vertebræ, Sternum, membrana pleura constituunt & claudunt: nobilis locus sane propter contenta, cor & pulmones, œsophagum, asperam arteriam &c.; quibus inservit continendo, conservando, motumque ad respirationem procurando, ac ita spiritus vitales (antiquis dictos) reficiendo.

§. VIII. Partem affectam esse (uti diximus §. 7.) pectoris cavum, ex observationibus liquet: sic *Ab. Werner, apud Schenkium fol. 239.* invenit totam mortui ex Empyemate studiosi cavitatem pectoris pure plenissimam, ita ut vix exigua portiuncula pulmonis videretur.

Et ne nimis in aliorum observationibus hæere videar (auctoribus relictis) addam unam ex propriis. Cum enim quinque annorum cujusdam curiosissimi fabri argentarii filiulam aperui, utramque cavitatem reperi pure repletam, adstante expertissimo medico *D. Quina* Amstelodami practico felicissimo.

§. IX. Forsan alii, quibus plus otii ratiocinatione potius, quam observatis, vel utraque via, probari vellent, partem affectam esse cavum thoracis; verum id forsitan incertum, saltem superfluum: ubi enim rerum testimonia adsunt non opus est verbis: si tamen iis delectatur quis, fluctuatio, pondus & quandoque extensio pro eo militant.

§. X. Videndum jam ex quibus cognoscitur Empyema. Quæ id indicant, signa medicis vocantur.

Illæ autem affectum vel imminere ostendunt, vel eum jam esse præsentem manifestant.

§. XI. Imminentis vel futuri Empyematis signa ex variis fontibus sumuntur, imprimis à causis, & Symptomatibus quæ patitur æger.

§. XII. Causas quod attinet, si illæ præcesserint, ex quibus facile succedere potest Empyema, aut cujus vi in aliis sæpe excitatum fuisse constet: sane id metum incutit de affectu imminente: quænam autem illæ causæ sunt in sequentibus explicabitur. §. 18. & 19.

§. XIII. Quo ad Symptomata, conqueruntur ægri de dolore lateris post pleuritidem & aliam pectoris inflammationem idoneis remediis non cedente, cum febris continua intensiore: rigor adest, qui antea non adfuit: respiratio difficilior: mutatio acuti doloris in pondus quoddam.

Conqueruntur etiam post anginam & cæteros morbos non perfecte Curatos, de respiratione difficiliore & cæteris, dictis symptomatibus.

§. XIV. Phænomena seu signa jam confirmatum empyema denotantia, majoris molis sunt: omnia jam dicta graviora proveniunt: tussis frequens vel potius tussiendo cupiditas nec tamen quicquam expuunt: ut *Hipp. prænotionum* f. 405. *ed. Corn. dicit. tussiendo promptitudo adest & nihil memorabile expuunt & pag. 435. qui suppurati fiunt, maxime ex pleuritide & peripneumonia nihil memoratu dignum expuunt.* Quod & *Siegins* & alii confirmant: Pulsus rarior & P. N. frequentior: febris lenta partim putrida partim hæctica, quæ exacerbatur horis vespertinis: languores ut *Willis dicit pag. 119. partis 2. pharmaceutices rational.* & tandem animi deliquia *Hipp. de locis in homine fo. 76. Corn. vigiliæ adsunt immoderate & totius inquietudo; molestiam parit corporis commotio; gravitas pectoris sentitur, & fluctuatio materiæ: Appetitus est prostratus, nam cibos non appetit ut Hipp. lib. prænot. ait. sicq. totum corpus emaciatur, attamen sitis adest: sudores frequentes id est continuos, non semper copiosos expecta, maxime etiam nocturnos, tamen inutiles id est sine levamine: tandem sæpe sputum proferunt purulentum, fetidum & saniosum ut *Card. apud Schenk fol. 238. observavit: oculi sunt cavi: maxillæ rubent, Hipp. prænot. fol. 405. Riverius* addit tres horas a pastu: ungues curvantur: pedes tumescunt & circa corpus (*Riverius* circa pectus) pustulæ erumpunt *Hipp. prænot.* quo loco addit calorem digitis præcipue summis inesse.*

§. XV. Aliquis fortasse mihi objiciet, me tot signa protulisse non

pathognomonica, sed potius communia: respondeo, nullum hic existere pathognomicum: aggravatio autem dictorum Symptomatum sufficit: & omnia ista communia simul, aut plurima, si adsint, habentur pro pathognomonicis, quod & in aliis locum habere constat affectibus V. Gr. fractura cranii, cujus etiam nullum certum pathognomicum, nisi plurima communia.

§. XVI. Non satis est signa attulisse, sed magnæ considerationis est, ut inter morbum & morbum ipsi cognatum differentia innotescat: de ea autem sic agendum.

Confundi posset cum vomica pulmonis; ab ea vero differt, quod vomica sine febre & phlegmone, sine tussi immani & sputo, imo absque ulla suspitione & imminentis empyematis signis producatur; patiens quandoque ex improvise, rupta vomica, interimit. *Will. & Tulp. obs.* id non in Empyemate.

Ab hydrope pectoris difficile satis distinguitur, phænomena in multis concurrunt, attamen remissiora sed diuturniora ut *Hipp. 2. de morbis ait & Riv. obs. 88. cent. 1.* non ita post anginam, peripneumoniam vel pleurisin oriri solet; neque febris affligit *Fern. path. lib. v. c. xi.*

A phthisi vix etiam dignosci potest, dum omnia Symptomata conveniunt, ni consideres absentiam ponderositatis & fluctuationis, ut & tempus durationis secundum *Hipp. Sect. v. aph. 15. empyi qui intra quadraginta dies non expurgantur tabifici sunt.*

Quomodo ab apostemate diaphragmatis, lienis, Hepatis & ventriculi differat, videas apud illos qui de iis ex professo scribere, facile id sciunt, qui horum signa norunt.

§. XVII. In cura etiam magni momenti distinguere differentiam loci. (in quo sc. latere.) Si in uno latere vix decumbit æger, pondus puris premit mediastinum, tumque in altero est censendum esse empyema, calor in ægro latere sentitur, ideoque si calor & pondus in utroque latere sentitur, utrumque latus est affectum, aliquando dolet cum tangitur. *Hippocrates* jubet linteum madidum applicare, ubi citius siccabitur, ibi pus latet quia ut *Hipp. aph. 39. S. 4. dicit quæ in parte calor aut frigus, ea morbus latitat.* ubi vero tumor apparet, sive sit in uno sive in utroque latere, ibi suspicio habebitur.

§. XVIII. Nunc ad causas progrediamur, causam enim scire est primus gradus ad sanitatem; proinde recte *Galenus lib. 3. c. 1. de Comp. Med.*

Med. secundum loca : Medicus omnino admitti debet , ut sciat quæ , qualis & quanta sit causa , & ubi ea maxime dominetur , ut videlicet curationem convenientem unicuique faciat.

§. XIX. Multæ dici possunt Empyematis causæ , sed vario respectu ; ponamus aliquem plethoricum incidisse , ob frigidum potum post calefactionem , in pleuritidem , ex ea ob neglectam V.S. in Empyema , tunc sane plethora posset dici causa , posset & accusari pleuritis , posset & omisso venæ sectionis , potus frigidus , & *caesalio* , non tamen (ut dictum) omnes eodem modo : hinc ergo causæ aliæ dicuntur internæ aliæ externæ , aliæ procatarticæ &c. de omnibus sic agere esset nimis prolixum , nec etiam necessarium , cum Empyema ut plurimum alias sequi solet affectiones , pleuritidem , anginam , vulnus &c. de quorum causis propriis capitibus tractant auctores , unanimiter eo redeunt , ut accusentur plethora & cacochymia , cujus causæ res non naturales dictæ , præcipue si excessus in hisce contingat , quas in cura attingemus.

§. XX. Causa Empyematis hic maxime considerandæ , sunt antecedentes & conjunctæ : antecedens est morbus prægressus V. Gr. angina , phthisis , peripneumonia , vomica , vulnus vel alio modo vas vel vasa rupta &c.

Conjuncta causa est collectio puris in cavitate thoracis.

§. XXI. Causis & symptomatibus enarratis perfecte , dari potest definitio , quæ tum signa & causam includit. Dicitur ergo potest , quod Empyema (ut vox hodie sumitur) sit respiratio difficilis cum cupiditate tussendi , expuitione quandoque purulenta , febris lenta , hecetica & continua ponderositate supra diaphragma ex purulenta materia in cavo thoracis effusa , orta.

§. XXII. Pauci ea methodo definiunt Empyema , & potius dicunt simpliciter , est collectio puris in cavo thoracis : placuit tamen nobis hic signa maxime notatu digna & frequentia numerare loco unius pathognomici , quod in hoc morbo non dari dictum.

§. XXIII. Ut plurimum contingit , quod non contentus sit vulgus , accedente medico , quamvis sese navare operam spondeat , sed expectat , ut instar Dei eventum seu exitium morbi prædicat , in super ut tempus durationis , id est quo tempore longo sc. an breviori , & una quo modo morbus terminabitur , proponat : sane Medicus si modo sit attentus & prudens , multum hic posse efficere , famamque ipsius inde augeri , extra litem habemus.

§. XXIV. Antea dividimus Empyema in imminens & consummatum, necesse est, ut ratione ordinis, prognostica primo imminentis, deinde consummati proferamus.

§. XXV. Ad prognostica imminentis Empyematis statuendum, si non curetur, aggravantibus symptomatibus, quotidie tandem in confirmatum deflectere.

Si ergo dicta symptomata dolor, tussis, febris &c. *Vid. §. 12.* idoneis remediis non cedant, signum est ex imminente transire in præsens & consummatum.

§. XXVI. Cum nunc tandem ad pertinax genus mali sc. consummatum Empyema ordo nos duxit, videamus, quid de eo in prognosi fit statuendum.

I. Empyema *ex se* in omni sexu ætate & cæteris circumstantiis censendum malum.

2. Ratione causæ, Empyema à *Phthisi* ortum majoris est momenti, præcipue hæreditaria & consummata.

3. *Ab angina* non ita periculosum, ac à *Phthisi*.

4. *A peripneumonia* periculosius, facile enim in *phthisin* transit.

5. *A vulnere* ratione loci differt, si enim locum obtinet in qua *paracentesis* poni solet, aut unde facilis evacuatio, minoris est periculi: v. gr. si ad appendices diaphragmatis, inde enim facile evacuatur.

6. *Ratione partium* simul læsarum, pulmonum sc. vel mediastini vel œsophagi, majus periculum portendit, continuo enim nova etiam stillat materia in cavum pectoris.

7. *In Dispositione corporis* cacochymica habebitur deterius, quam in plethorica pura.

8. Quo urgentiora sunt *symptomata*, eo magis lethale: I. si igitur tussis sit molesta adstante asthma vel orthopnea, si febris non desierit: si animi languores & diliquia proveniunt malum.

II. Si ægri non quiescunt, *vigiliæ* adsunt, delirant & jactant corpus, ingentes dolores percipiunt, malo est.

III. Si nec sitiunt nec appetunt, corpus emaciatum sit in totum cum facie Hippocratica, narium flatus adsit, curationem intendere non opus est.

IV. Sudores frigidi circa caput, extremitates frigidæ, fatidum sputum & postea retentum, ut *Hipp. in coacis* ait; Empyici melius habentes, & qui fere expurgati videntur, si sputum fatidum excernant, cum recidiva

recidivæ intereunt: & si specillum à pure ut ab igne coloratur, inter funesta recitat signa: cum vero diarrhæa supervenit extra spem & mali eventus est curatio.

§. XXVII. Non solum ad prædicta, sed quo ad locum affectum erit prognosis: verum in sinistro latere est deterius ut *Riverius* testatur; sed præterea si in utroque latere simul, ut *Riverius Cap. de Empyemate* dicit, ad ætatem etiam, ut & temperamentum, tempus anni &c. est attendendum, ut secundum hæc cura instituat vel relinquatur; ideoque si patiens præter fatalia signa jam observata sit decrepitu vel temperamenti frigidi & pituitosi, Hyberno tempore, periculum non solum in curatione, sed in vita est.

E contra si omnia melioris sint notæ; validis sc. viribus, non urgentibus symptomatibus, si evacuatio sit satis copiosa, salus Sperari potest.

§. XXVIII. Vidimus eventum, tempus jam declarandum; solent enim non tantum quærere an evasurus sit æger, sed an diuturnum erit malum: respondemus, diuturnum plerumque esse Empyema, non tamen in omnibus æquè: alii ante quadragesimum diem, quod breve est liberantur, & hoc per Sputum, alioquin in tabem degenerat, ut noster ingeniosus observator *aph. 15. Sect. 5.* confirmat, quæ degeneratio iterum longum morbum indicat.

§. XXIX. Famam medico conciliat & utile, si prænoscat modum eventus: quo ad modum; ad salutem vel ad mortem terminatur.

Qui ad salutem; liberantur arte vel natura empyi:

1. Per *anacatharsin* quod apud *Gal. sexto de loc. aff. 4. videtur.*
2. Per *urinas* apud *Gal. loco citato*, & quod *Clarissimus Med. Doct. Professor F. Munniks in dissertatione de Urinis pag. mibi 73. testatur*; dicens: si pus conspiciatur in urina hominis Empyemate laborantis, bonum signum est, ac futuram sanitatem prænunciat.
3. Per *alvum*: ut *Hipp. lib. 2. de morb. Cap. de suppurato ex Empyemate*, refert: Sæpe (dicens) enim prorumpit ad alvum, & statim melius habere sibi videtur; ubi ab angusta ad ampliorem regionem devenerit. Explicatio horum, apud auctores ut *Sanctor &c.*
4. Per abscessum ut *Do. Tulpius* curiosissime recitat, de quadam sponsa liberata per apostemate subaxillari & postea apostemate circa umbilicum.

5. Tandem notum est Empyema curatum fuisse operatione thoracis,

cis, quæ iterum natura vel arte producitur; sic natura refert *Schenk. fo. 274.* apertum fuisse pectus Pueruli, sola (tantum una vice) applicatione theriacæ, quod alias tamen rarissimum.

Si vero arte aperitur paracenthesis dicitur, cui & auctores abundanter consentiunt: ut ex *Fab. ab aqua pend. & ipso Sene Hippocrate* constat; quam & nos sæpius vidimus.

Videamus nunc quo modo, terminetur ad mortem 1. per suffocationem *Gal. 4. de locis aff. c. 7.* inquit, quibus ob magnam puris copiam totus thorax in respiratione attollitur, celerrime suffocantur.

2. Per Syncope perirent: non raro pus ad cor delatum per Syncope interficit: quod *Hipp.* videtur velle, dicens *aph. 8. sect. 7.* a tuberculi introrsam eruptione exolutio, vomitus & animi defectio gignitur, quod *Hecurnius* elucidat exemplo cujusdam pistoris, cui hepar in pus abierat & licet ex vomica rupta immediate per venam pulmonalem & in abscessu hepatis per cavam in cor irruit, sicque mortis causa sane ex Empyemate idem contingit, licet non adeo subito & vias adeo patentes.

3. Aliquando transit in tabem, si Empyema post quadragesimum diem non expurgetur ut dictum.

§. XXX. Habes quæ observata sunt in schola medica, sed erunt forte qui rogent modum, quo omnia illa producuntur.

Non dubitandum, quia ex morbis ante enumeratis *Vid. §. 18, 19,* anginâ & cæteris induci posset Empyema, hoc est collectio puris in cavitatem thoracis; cum tot observata id confirmant: sed tamen sunt nonnulli solliciti de viis, ad quod alii respondent recte, perspirabile esse Corpus, & si non patentes, saltem latentes plures esse vias, per quas angina &c. eo mittant.

Et ut hic aliquid de iis addamus. 1. Anginam vias querere statuo per asperam arteriam, & descendere in bronchia, unde quandoque si magna simul id fiat copia suffocetur æger, ad hoc pertinet *aph. 10. sect. v. qui anginam effugiunt, iis in pulmonem vertitur, & intra septem dies intereunt, quos si evaserint suppurati sunt.* Quandoque minori copia descendit, illicque hærens difficilem inducit respirationem, & exoneratur tandem per poros membranæ pulmonis in pectus: vel per vias efficitur aut ignotas aut mediântibus glandulis de quibus & statuitur in expositione catharrhi n. 4.

2. Quod ex peripneumonia & pleuritide, intus rupto abscessu, contingit; pus eo dum ruit explicatione non eget. 3. A

3. A *Phthisi* vero duplici modo fit, vel transfudatione, ut de angina dictum, dum pori pulmones ob mollitiem & pondus puris adeo patuli sunt facti, ut facile transmittant id, ex quo Empyema efficitur, Secundo cum per acrimoniam puris pulmonum membrana adeo est exulcerata, ut commode illuc manare valeat; de quibus dubitare nequit, qui injectiones amaras per vulnus pectoris injectas, tussi excretas novit: imo nisi fidem derogemus viris fide dignis & in praxi consummatis turundam per tussim ore rejectam, negligentia & oblivione chirurgi in vulnere relictam, ut Tulpius, & alii recitant.

4. Quomodo a *catarrho* materia in cavitate thoracis est congesta maxime & varie contendunt; alii ob perspirabilitatem, vel latentes vias, dum omnia in corpore humano nondum sint cognita: & fecus membranas descendere arguunt; At lympham nunc in glandulis capitis & faucium Hærare, perque eas secerni, mox secretionem illuc suppressam vel cessante, materiam secerni in pectore aliisque locis non video quid obstet.

5. *Vas* quocunque modo *ruptum*, duplici modo efficit suppurationem pectoris; vel enim cadit immediate cruor in capacitatem pectoris ex vulnere, vel mediante apostemate ante producto V. Gr. inter membranam pleuram & musculos intercostales.

Nunc videamus quomodo ex dicta causa, collectione sc. puris, recitata symptomata oriri debent.

Tussis cupiditas producitur, cum vel ipsum pus vel exhalationes acres a pure fetido ortæ pulmones & diaphragma & pleuram infestent & irritant.

Febris continua æque necesse sequitur, cum materia summe molesta partibusque Spiritui vitali dicatis proxima, per sanguinis etiam circulationem nonnullæ portiunculæ putridæ circumvehuntur, sanguinique permiscuntur: & sic *lentam & putridam febrem procurant*: insuper exhalationes & nimius calor continuo cordis substantiam infestantes & exsiccantes *hæticam* producunt: *Vesperine* sunt tamen
1. quia pleræque febres & morbi chronici instante nocte exacerbantur; ratio quare, a cæli constitutione, Solis sc. absentia deducunt, sed id Philosophis relinquimus. 2. quia de die plus se movent, fatigant, & alimenta assumunt, sicque vesperi vires minores. 3. Ob somnum, tunc respiratio non ita fit, nec secretiones; nihil evacuat: omnes enim somnus supprimit excretiones; sudore excepto:

hinc vero *languores* proveniunt, dum ex pravo sanguine non separantur apti Spiritus, quo ineptiores adhuc, eo magis *animi deliquia* hic redduntur, & quia febres illæ inordinatum & continuum motum sanguinis producant, Spiritus animalis acrior generatur; quis jam non videt exinde oriri debere *vigilias*, dum continuo movetur sanguis in ordinatus, & Sp. continuo separantur acres, & stimulant unde *deliria*: proinde labefactantur membra: nullibi decentes fiunt secretiones liquorum & sanguine, ideoque non in ventriculo mentis, quis dico non percipiet hinc anorexiam seu *apetium prostratum* produci? cum vero ex febre & acrimonia Humidum consumitur, & acris redditur sanguis & lymphæ, *Suis* maxime oritur. Quare nunc *corpus emacietur* non eget longa explicatione, ex ante dictis satis enim clarum, nec separatio menstrui ventriculi, nec præparatio, nec propulsio chyli, nec sanguificatio recte fit. Sudores in declinatione febrium succedere solent, cum febres hic, ut dictum vespertinæ, non mirum, si *nocturni Sudores*, ea declinante.

Debilitato corpore humores quidem deferuntur ad loca, ubi partibus apponi solent in nutritione: sed quia heterogenæ non apponuntur, sed acriores, stimulant ad excretionem organa sudoris secretioni dicata, non mirum ergo si sine levamine.

Oculi sunt cavi & tempora colabascunt, ungues curvantur, ratione penuriæ succi alimentarii; sic enim musculis tum oculorum, tum digitorum consumptis, cute tantum teguntur ossa.

Digitorum apices infestantur calore, forsitan ob multa exilia vasa, ac proinde sanguis ibi pro tempore retinetur; saltem in infantibus pulsus illic percipitur vehemens, ubi vel minimum febrilis.

Maxilla rubent, tres horas a pastu, quia post novum nutrimentum, major calefactio totius fit, ideoque per consequens in maxillis rubedo, quæ proinde major ibi patet, quod Sp. animalis propius terminatur ob multifarias & obstructas vias & raritatem cutis in maxillis.

De pedis tumore, nulla alia est ratio, quam visciditas ex non satis elaboratis succis progenita, & proinde imminutus calor, tandem cachexiæ & leucophlegmatiæ principium, in cujus affectus tractatione, illa ab auctoribus plenius explicantur.

In circumferentia vel circa pectus erumpunt *pustule*, ob præternaturalem calorem & ob malam fermentationem in *Glandulis Subcutaneis*, continentibus viscidam & acrem lympham.

Symptomatum explicationem per causas, quantum angustia char-
tæ & scopus admittit, absolvimus; restat ut eadem methodo progno-
stica repetamus.

De imminente, ex se satis clarum, cum gradu tantum differant *im-
minens* & consummatum Empyema §. 24.

1. Empyema *ex sua natura malum* esse, quis miratur, dum partes
principes exinde patiuntur, imo corrumpuntur.

2. *A phtysi* ortum magnæ considerationis est, dum pulmones non
facile permittant consolidationem ob continuum motum & raritatem
ipsius substantiæ: sicque continuo de novo fluit materia purulenta
in cavum thoracis.

3. *Ab angina* non adeo malum, ac a phtysi, pulmones enim non
ita affecti, ideoque Empyema ex phtysi ortum deterius.

4. *A peripneumonia* gravius vide §. 11. 4. 29. sæpe etiam prius mem-
brana pulmonum suppurata & exulcerata est.

5. Quod *de vulnere &c.* dicitur ex se satis clarum, ideoque expli-
cationem omittimus.

6. Quod & de partibus simul læsis dictum velim.

7. *In dispositione plethorica* non ita grave quam cacochymica, quia
facilius est tollere plethoram quam cacochymiam, ex quibus tamen
causis morbus fovetur, & puri suppeditatur materia.

8. Quo ad Symptomata, non mirum corpus labefactatur conti-
nuis infestationibus, sc. tussi, febris &c.

Ægri non quiescunt, &c. illa 1. ut causam consideramus, quia sic
magis magisque debilitatur æger 2. ut signum, quia significat Spiritus
& sanguinis defectum, acrimoniam & inordinatum motum.

De siti & appetitu prostrato clarum, nam non sitire, ubi sitis cau-
sæ adsunt, notat mentem laborare: non appetunt, quod menstruum,
ut ante dictum non secernitur; deinde Spiritus animales deficiunt, &
vere facultate prostrata: *Corporis emaciatio* sequitur chilificationem
læsam ut §. 25. in explicatione diagnostica ubi & de consumptione
musculorum oculorum &c dictum: *narium status* significat diaphrag-
ma non libere, ut ante, moveri ob copiam materiæ &c; ut & aëri
liberum accessum & recessum per pulmones denegatum, ut in asth-
maticis & moribundis clarum, inde satis patet curationem intendere
non opus esse.

Sudores frigidi malum, sic extremitatum frigiditas, quod ipsæ ani-

culæ norunt; significant enim sanguinis & succorum fermentationem & circulationem suffocatam: *Sputum fetidum*, specillum quod tingat, significat maximam materiæ corruptionem, a qua pulmones dum eos tranfit, afficiuntur; itidem & sanguis, dum portio ad eum defertur, de quo §. 25. n. 3. *Retinetur pus ob defectum* virium, vel materiæ crassitiem, vel vias non satis apertas, quod sane malum esse, (cum jam omnis curatio in evacuatione illius materiæ consistat,) quis non videt?

Diarrheam esse fastidiosam ex sequentibus satis notum; mox enim (ea apparente) sputum retinetur, quod in aphtis videre est, quæ Diarrhæa orta, evanescere solent: deinde nihil magis corpus debilitatum & succo nutritio spoliatum, debilitare potest.

Eis advenit propter serum forsan & pus acre ad intestina delatum, eaque stimulans, quæ jam debilitata & spiritibus succisque destituta, resistere & sese contrahere non possunt; ac proinde fluit alvus & hoc ideoque lethale.

In sinistro latere diximus deterius esse dextro; mucro & sinister ventriculus cordis in promptu afficiuntur in sinistro latere: e contra in dextro commodius coquitur, maturatur & expellitur materia ob calorem hepatis, ut & quod diaphragma altius elevetur.

Quid de anni tempore ætate &c sit sentiendum ex supra dictis facile intelligi potest Vid. §. 26.

Quis nunc ex *melioribus notis*, blandioribus sc. Symptomatibus non hauriret bonum prognosticum, dum ex eis constat vires magis esse valentes, & facultates & actiones minus depravatas.

Quantum vero ad *tempus durationis* pertinet, malum breve dici potest, & sic, si intra quadraginta dies expurgabitur: si extenditur extra illos dies, solet degenerari in phthisin, læduntur enim pulmones. Morbi extra 40. diem extensi medicis chronici id est longi nuncupantur.

Tandem *modum eventus*, quæ est vel ad salutem, vel ad mortem, attingemus: & primo quidem ad salutem, quod variis modis fit.

1. Diximus terminari per anacathasin, viam maxime commodam, fitque cum tussiendo pus in pulmones excipitur & ita expellitur.

2. Vel per urinas.

3. Per alvum.

4. Per abscessum: Vid. §. 28. explicatio omnium horum, si ulla, medico difficilis; attamen ratio quidem docet, nullis aliis viis, quam circu-

circulatione effici posse: quomodo vero materia talis cor transire possit, absque interitu, & extremo vitæ die patientis, curiosis relinquimus.

Contigisse solutionem per sputum *Bened. Sylvat.* annotavit, pag. 154. de quadam patiente quotidie extussiente octo libras & supra purulentæ materiæ, & eo modo sanata spatio quadraginta dierum.

Per urinas testatur *Sehenkins fol. mibi 240.* fieri ut & *per alvum & abscessum*, vide & ego in sene aliquod annos infestato; si in urina observabatur materia purulenta, melior, si vero non, anxius egit vitam.

5. *Per paracentesin*, vel perforationem, id est apertionem, quocunque modo fiat, facile explicatur: per vulnus enim educitur materia: injici possunt detergentia & consolidantia &c. ut in curatione patebit.

Ad mortem vero terminatur, 1. *Suffocatione* dum materia nimis in copia, in thoracis cavitate contenta prohibet extensionem pulmonis: ita ut dempto etiam diaphragmatis motu & exinde respiratione (sine qua homo ne momento vivere potest) suffocatur.

2. Dum portio puris nimis crassi & fætidæ ad cor delata, ejus motum sanguinisque elaborationem turbat, retardat, motusque cordis convulsivos excitat; tandem sanguinem coagulat, saltem motui ineptum reddit, cujus motu in corde & è corde prohibito necessario æger *per Syncopen* vitæ ultimum terminum accersit.

Dum à pure pulmones corrupti consolidationem vix aut potius non admittant; ut ante §. 29. n. 2. de phthisi dictum, sensim factoribus &c. ægri extinguuntur.

§. XXXI. Sicque vidimus ut ex dicta causa, omnia illa phænomena sequuntur, cave tamen ne ullum phænomenum neges, licet mea explicatio non sufficiat, eorum enim veritas non in explicatione, sed observatione consistit, nec ignoratio τῆ διότης tollit τῆ ὄρα.

§. XXXII. Delibatis præmissis, quantum ad explicationem empyematis duximus necesse, ad curationem properamus, ut pensum absolvatur.

Curatio rationalis debet omnia auferre enarrata Symptomata, idque non per imitationem exemplum aut analogiam, sed per indicationem, hoc est, certum scopum.

Illa vero indicatio hic est tollere causam omnium dictorum symptomatum.

Causa

Causa est in imminente, materia in cavum thoracis fluens aut hærens putrefactionem minans: in consummato pus in cavo thoracis collectum, quod nemo negabit; id enim ante probatum.

§. XXXIII. In imminētis cura scopus seu indicatio erit curare, ne ulla materia in cavitatem pectoris fluat, putrescat aut putrida deferatur.

§. XXXIV. Primum præstatur, si omnis materiæ illic præter naturam fluentis effusio impediatur, hærensque jam auferatur, sive sit sanguis ex vulnere sive pituita &c.

Id autem fieri nequit, nisi impediatur dicta depositio: id ergo impedire in schola medica revellere vocatur: hoc hic primo indicatur seu postulatur: hic erit scopus; hæc intentio.

Revellere dicimus, ubi materiam ad aliquam partem ruentem illinc deducimus, & aliorsum ducimus, etiam extra corpus: v. gr., dum partem remotam aliquam ita irritamus, ut fluxus, non in locum de quo metus sit, ut decumbet, sed in alium potius deponatur.

Inter revulsiones ergo frictions dolorificæ, ligaturæ cucurbitulæ siccæ imo & scarificatæ: revellimus etiam dum evacuamus seu educimus humores, metum alias de fluxu incutientes: Huc V.S. cucurbitulæ scarificatæ, vesicatoria, imo & purgationes &c. pertinent; de quibus prolixius in institutionibus: hanc revulsionem natura sine dubio medicos docuit: unum hic tantum proferam exemplum ex *Marcello apud Schenk.* ubi pulchre ille: certe non minus admirandum pleuritides quasdam per urinas aliquando integræ judicatas ac solutas; quod nos in olitore quodam observavimus, cui sanguis multus per urinæ vias effluens, illum à sæva pleuritide, quæ jam miserum hominem in orci fauces traxerat, liberavit.

Hæc ergo, in imminente empyemate, revulsio instituenda: pro ratione morbi, causæ morbificæ, symptomatum, naturæ, ætatis ægri, cæterarumque circumstantiarum.

Unum hic addo, maxime notandum in praxi, sc. requiri summam prudentiam, & attentionem, si enim æger jam ante, vel dum angina vel pleuritide correptus fuit, plures sustulit evacuationes, revulsiones non adeo celebrandas, ac in aliis.

§. XXXV. Diximus materiæ depositionem impediri, cum aliorsum deducatur, & per alias vias evacuatur: super est ut videamus, quis sit scopus, ubi materia jam deposita & hærens, in cavo pectoris, nondum

nondum tamen putrida: v. gr. sanguis, ex vulnere in superiori pectoris parte, quæritur dico quæ hic indicatio? nulla alia, quam ut putredo impediatur & ea auferatur.

Ut putredo impeditur statim dicemus: primo ut auferatur tractantes. Rogatur ergo quomodo auferenda? per quas vias?

Vias hic si consideremus, facile patet nullas dari patentes, per quas è cavo thoracis evacuari possit.

Experientia tamen docuit, sæpius per sputum evacuationem fuisse institutam, materiæ nempe vel non putridæ vel putridæ, Vid. *Schenkium fol. 231. & 232.* De modo quo per poros pulmonum cogitur: actum §. 29. n. 1.

Tentandum itaque, ut materia per dictam viam evacuetur: medicamenta quæ id præstant bechica vocantur.

§. XXXVI. Obesse potest huic evacuationi materiæ vel crassities vel tenuitas, ne dicam de viis nimis clausis.

§. XXXVII. Si materiæ crassities obest; scopus erit incidere & attenuare per incidentia & attenuantia, in institutionibus pectoralia calida dicta; (quibus addi possunt incidentia à neotericis in usum medicum inducta) qualia sunt, rad. angelicæ, arist. utriusque heleni, irios, fol. Capill. V. betonicæ, Card. b. fænic. hyssop. flor. camom., croci, baccæ laur. sem. anisi, fænicul. nasturtii, flor. sulph. &c. & composita ex his & aliis, ut aquæ, Syrupi & pulveres imo & acida ut oximel. simpl. & scillit. spiritus sulphuris, nitri, tartar. vitriol. ut & dulcificatum, sal. prunel. &c.

§. XXXVIII. Si vero tenuitas obest, quod ex materiæ rejectæ conditione, aliisque signis cognoscitur scopus est incrassare, quod incrassantia efficiunt; ut rad. liquirit. symphyt. fol. malvæ althææ, violariæ, flor. nymphææ, violar., papaveris rhead. alb., amygd., dactyli, jujub. sebest. passulæ maj. &c. sem. frigid. maj. & ex his composita: species diatragacanth. frig., in summa etiam illa, quæ Chemicis terrea crassa cum sale volatil., appellantur, ut c. c. pp., ras. ebor., uni cornu, margaretæ, bezoar. or. & occid., oc. c. & pp., & ejus magisterium.

§. XXXIX. Etiam, à pectoris morbis similibus, v. gr. sero in ejus cavitatem effuso, nonnulli liberati sunt per alvi fluxum, urinas, imo sudores, & ut ante diximus per abscessus.

Per illas vias etiam præparata materia evacuari potest, monendo tamen, quod in pectoris morbis per alvum evacuatio non adeo tuta

esse solet: diarrhæa enim superveniens malum diximus: §. 25. *in fine.*

§. XL. Quod si per illas vias non succedat evacuatio & tamen cognoscitur in pectoris cavo materiam hæere putrefactionem minantem, v. gr. sanguinem, ex vulnere in superiori pectoris parte, quale vidimus; paracentesis institui debet maturè de qua in seq. §. 49.

Prohibetur optime putredo ablata materia, de cujus remotione jam dictum: verum ubi id tentatur per bechica &c. tempus requiritur; cogitandum ergo, ut interim quantum possibile putrefactio prohibeatur; fitque per vulneraria: ut rad. tormentillæ, bistortæ, galangæ, consolidæ utriusque, aristolochiæ, salsæ, chinæ, liquiritiæ, ligni sancti, Sassafras: Herb. alchymillæ, faniculi, verbenæ, agrimonix, solid. farac., betonic. pimpinel. card. b. serpentar. summit. centaurii min. &c. oc. c. mumix, tart. vitr. ex quibus comp. ut ꝛ. rad. symphyt. ꝛij. herb. alchymil. pyrolæ, faniculæ, agrimon. capill. ven. an. Mj. coq. ad ꝑij. in aq. pura adde Syr. de symphyt. fern. ꝛj. vel decoct. salf. & ching, vel ꝛ. oc. c. præp. rabarb. opt. sem. nasturt. mumie, spermat. cetian. ꝛß. misc. dosis ꝛj.

§. XLI. Restat tertio circa imminens: ut cura sit ne materia jam putrida maxime in loco vicino, ad cavum thoracis deferatur.

§. XLII. Deferri potest 1. post pleuritidem tam veram quam notam suppuratam, curare si velis, ne id fiat, attende, ut abscessu cito ad maturationem deducto ad interiora rumpatur: quod efficitur maxime topicis, imo & apertione in tempore, de quibus topicis cap. de pleuritide & empyemate auctores exhibent formulas fotuum, cataplasmatum &c. de quibus illos consule.

2. Post catharrhum delatam materiam putridam, in cavum pectoris non memini me vel vidisse vel legisse.

3. Neque etiam post anginam:

4. Epulmonibus putrida non potest deferri, nisi ulcere in iis hærente; non ergo curatur, nisi pulmonum ulcere prius curato: de quo capite de phthisi auctores & nos pauca §. 29. nota 3.

§. XLIII. Sequitur jam curatio empyematis præsentis & confirmati. Scopus seu indicatio hic est tollere materiam putridam in cavo thoracis hærentem, omnium dictorum symptomatum causam.

§. XLIV. Ante satis dictum, hic nullas patentes dari vias: quandoque tamen ea contigisse per sputa, urinas &c. §. 29. ostensum.

Tentandum ergo an arte id possit per tussim, de quibus cum prolixè ante actum, nihil addo, confer §.

§. XLV.

§. XLV. Quoad evacuationem per urinas; in illa evacuatione, hic non multum spei collocandum, cum rarius successus respondeat: attamen blandioribus diureticis (præcipue si natura eo declinat) tentari potest. plur. §. 29.

§. XLVI. Per alvum infidelior est cura, ut ante dicitur attamen laxantia in hac seu purgantia blandiora conducere possunt: si sc. secundum crassitiem & tenuitatem materiæ præscribantur; ex. gr. polypod. manna, cassia fist., pruna tam dulcia quam acida, succus ros. pallidar, tartar & ejus cremor & cristal., tartar vitriol, & quoque dulcif &c & ex his composita.

§. XLVII. Per abscessus *perispermæ* factos, tantum observandum, ne claudantur aut consolidentur, nisi materia bene & in totum translata & exonerata.

§. XLVIII. Sed præter dictos modos, natura ostendit aliquando locum in latere thoracis, ut ex *Schenckio* annotavimus Vid. §. 28. & nos vidimus non semel utrumque vel unum latus extra modum protuberans, per artem apertum; ægrumque hac via restitutum.

§. XLIX. Attamen cum protuberantia illa rarior, etiam ea non apparente, arte eligitur locus aptus intra tertiam & quartam costam, ab infra sursum numerando, & quidem in spatio a sterno ad vertebrae tertiam partem retrorsum, propius inferiori costæ, ne sinus ille longitudinalis, quo omnes costæ sunt præditæ, quorum quisque etiam condit venam arteriam & nervum, tangatur; ut etiam apud varios auctores monetur, ubi & plures haud contemnende cautiones, v. gr. ne pus simul & confertim effluat, sed partitis vicibus emittatur, ne debilitatur aut moriatur æger; quales cautiones sæpe suis in lectionibus Chirurgicis monuit clarissimus *D. Fred. Ruyschius* Med. Doctor & Anatomix, Chirurgix ac Botanicæ, Amstelodami Professor.

§. L. Non tamen paracentesis instituitur eodem modo; antiqui ustionem usurpavere, ut *Aphorismo 44. Sect. 7.* videtur, ubi *Suppurati cum uruntur aut secantur &c*: sane ustione curarunt desperatos antiqui: ut ex *Hippocrate, Paulo &c* videre est. At accurata ejus methodi descriptio & explicatio præcipue *Hippocrator* usitat temporis injuria periit: *Paulus, Mercurialis & alii* nonnulla de iis notant. Audivimus nos aliquando in auditorio chirurgico de hac operatione prolixius prælegendem eruditissimum Dominum *Petrum Bernagie*, cui Studia nostra Medica multum debent.

2. Terebra etiam adhibuere, cujus usus hodie est obsoletus, tamen curiosus ex Hipp. lib. de internis affectionibus methodum expectere posset, ubi legitur: *intellecto, sc. abscessu, costam tertiam* (verarum sc., quod Vigierius consentit: dicens, locus autem sæpissime sese inter tertiam & quartam verarum costarum offert.) *ab ultima usque ad os secato, deinde cum terebra cava ultra perforato & sic porro:* ratio quare illa utebantur, videtur quod terebra apertio rotunda facta, melius linteo carpto vel turunda obturaretur; ut *H. Fab. ab aquap.* explicat: addo quod fortasse vulnus cum denudatione ossis factum, non adeo cito curatur, ideoque pectus certius exoneratum fuit: sed transeamus nos ad hodiernam methodum: nempe quod fiat

3. Per incisionem, quæ fida manu instituta ægris raptim non raro auxilium suppeditat: illa vero fit Scalpello vel, alio modo facto, incisorio; loco intra tertiam & quartam costam cum cautela §. 48. recitata: at si de incisione & ejus dolore abhorreat æger, præmittitur, illi loco, cauterium potentiale.

§. LI. Ad curam nunc ulterius producendam post educationem alicujus partis materiæ purulentæ e cavo thoracis, per Syringam fiat injectio ut materia si nimis viscida diluatur, temperetur & corrigatur, cum qua injectione, tussiente ægro, pus per vulnus effluere solet; tales injectiones ex variis componi possunt. Ex. Gr.

℞. *Aq. hordei* ℥x.
Mellis Rosar. ℥i℥.
M.

Vel

℞. *Aq. hordei.* ℥viii℥.
Vini alb. Gall. ℥ij.
Mell. Chelidon. ℥ij.
M.

Vel

℞. *Rad. Consol. major*
Aristol. longa an. ℥℥.
Herb. Sanicul. mj.
Flor. Hyper.
Centaurii minor an. m℥.
Coq. ex aq. Hord. ad pj. cui

Addē

Adde Mell. apii ℥iſſ.

Aloes pulv.

Mirrha pulv. an. ℥b.

Vini albi ℥ij. Miſce.

§. LII. Interim interna medicamenta, quæ pus per sputum educunt, humoresque corrigunt & temperant, minime negligenda, decocta vulneraria dicta & bechica, quorum formulas omittimus ne nimis protrahatur disputatio.

§. LIII. Sed frustra medicamenta ægro mederi valentia præscribuntur; si in diætâ sit negligens; illa ergo ad dictas indicationes disponatur.

De qua prolixius agendum, ni nimis jam fusa hæc esset dissertatio: pauca ergo hic de diætâ.

1. In revulsione materiæ fluentis.

2. In evacuatione materiæ nondum putridæ, sed putredinem minantis in resolutione.

3. In jam putridæ fluxus ad interiora inhibitione.

4. In putridæ materiæ, e cavo thoracis evacuatione per sputum, urinas, alvum, abscessus, paracentesin: Ex gr. si aer in revulsione indicatione, nimis esset calidus emendetur; cibus & potus ne nimis sit calidus & tenuis: sicque de cæteris non naturalibus, quod facile jam addi potest.

In materiæ jam hærentis in cavo pectoris, non tamen putridæ resolutione, diætâ antecedenti sit contraria, sc. aer ad calidum magis declinet, sic & cibus & potus exhibeantur urinas sudoresque moventes: exercitia moderata ne intermittantur, &c.

§. LIV. Cætera ex prædictis jam facile colliguntur.

Ordo exegisset, ut & de symptomatum curatione saltem lenitione ageremus, v. gr. si fitis intensior, si diarrhæa &c. verum angustia chartæ prohibuit; etiam satis patet, quid agendum, modo attendamus ad circumstantias omnes, solentque etiam auctores in iis esse prolixiores.

§. LV. Sicque quod de empyemate proponere mens erat, breviter traditum, restat jam ut de cura præservatoria aliquid addam, (facile enim liberati recidivam patiuntur) consistit dicta cura in eo, ut causæ empyematis, de quibus egimus, in antecessum, vitentur, scilicet morbus prægressus, pleuritis, angina &c. quorum morborum causas

cum auctoribus diximus cacochymiam & plethoram, qui iterum inducuntur ab abusu sex rerum non naturalium, de quibus satis in schola medica agitur, & nos paucis egimus: Secundo, ut partes omnes thoracis roborentur: quod à diæta petendum, si illa non sufficiat, adde medicamenta bechica confortantia dicta: laudantur & subadstringentia.

COROLLARIA.

I.

Succum pancreaticum acidum, vel non acidum esse, exercitii gratia ab utraque parte defendimus.

II.

Idem de menstruo ventriculi sit dictum, quamvis non abhorremus ab eorum sententia, qui subacidum statuunt.

FINIS.